

„УЧИЛИЩЕ“ излиза два пѣти на месѣца, съ една притурка. Годишната цѣна, прѣдплащана, е гр. 25, а безъ притурката едно сребарно меджидие. За друга царщина, отвѣтъ нашенско, фр. 8, или деѣ рубли. Писма, дописки и спомоществованията са испращатъ право до уредничеството, или до бпш-жарницата на Г-да Хр. Г. Дановъ и С-іе въ Русчукъ и въ Гюргево до Г-на Никола Драгановъ въ ромѣиската гимназия.

Издатель - Ступанъ Р. И. Блжсковъ.

КРЖВООБРАЩЕНИЕ.

(Продължение отъ писмо XIII.)

СЖРЦЕ.

Предложението на мѣлчящиятъ ученъ.

За да би оная вода на намѣрената жила да стане добра за пиене, трѣба ѣ движение и въздухъ. Слѣдователно иска да са направи единъ извакъ съ много дребни масурчета, които да извличатъ вода отъ разните мѣста на водните жили, дѣто са е развалили, и да я прекаратъ въ голѣмата трѣба, на която краятъ трѣба да бѣде като една хунийка, отдѣто водата да може истича като ситенъ джжъ въ *резервуартъ* (щернята), направенъ начистиятъ въздухъ. Отъ тука, други извакъ да истегля водата, що е вече пречистена отъ действието на въздухтъ, въ друга трѣба съ твърдѣ манички преградки, които да я проводятъ у сичките части на палатътъ.

До-сега сичко отивало на добрѣ; но голѣмата мѣка била още по-насетнѣ. Тя сѣстояла въ това: да бѣде доста за сичките кѣщни потрѣби съ малкото количество вода, що биле намѣрили. Но изнамѣрвачтъ и въ тоя случай посрѣшналъ мѣка. Подъ сѣки отъ чеповете (канелите), разнесени отъ горѣ до долу по сичката кѣща и сѣкога отворени, той поискалъ да направи корита, дѣто да ги сѣдени презъ трѣбички съ извакъ, който изваждалъ вода изъ подземните жили. И тѣй, водата що истича отъ канелите, поврѣща са пакъ въ щернята отдѣто изново о-

тивала у канелите и т. и. Ако сте виждали нѣкога на театро какъ цѣли войски са представляватъ отъ стотини актьори, които заминуватъ на гѣсти редове предъ зрителите, като излизатъ отъ една страна на сцената и влизатъ въ другата. Съ това средство са е възползувалъ и нашиятъ инженеръ за да преобърне малката водна жила въ неизчерпанъ изворъ; защото количеството на водата, що смуквалъ извакътъ при сѣко движение на буталото изъ подземната жила, стигало за сичките потреби на живущите въ палатътъ.

Освенъ това, понеже водата пакъ могла да са развали въ самите корита подъ канелите, то било направено, като излазя отъ тѣхъ, да премине презъ нѣколко малки цедилки, които би я пречистили отъ сичките нечистоти, що оставятъ у нея въ обиколяванието ѣ. Постоянното движение и очистване би я направило да стане тѣй вкусна, щото мѣчно бихме я отличили отъ най-добрата рѣчна вода. Тоя простъ еднакъ и смѣлъ планъ бѣше посрѣшнатъ съ общо рѣкоплекание, и поздравление, учените си въображавале, че сичката работа до тукъ е вече свършена; но не, краятъ ѣ билъ още много далечъ.

Когато са подирило мѣсто за тая машина, която найстина била твърде сложна, съ петъ системи (наредби) трѣби, като трѣби отъ подземната жила камъ извакътъ, отъ извакътъ камъ щернята, оттамъ пакъ камъ вториятъ извакъ, отъ тоя извакъ камъ чепове-

те или канелите, отдѣто са врѣща пакъ камъ пѣрвиятъ извлакъ, тогава нашиятъ богаташъ, като желалъ да подхитрува учените, завелъ ги у една малка тъмна стая, що са намирала пѣ-жолко стѣпки надалечъ по сръдѣ празните стай, и съ потсмиване имъ казалъ, че той може да имъ отстѣпи за машината само това мѣсто. Послѣ то било близо до стайте, въ които сѣделе, но той пакъ не щѣлъ ни да знае за огнището на камѣните вѣглища пито пѣкъ за котелѣтъ съ парата: той, видите ли, не може да търпи миризмата на кадежѣтъ, а се тѣй са боялъ отъ пожаръ и пукване на котелѣтъ (базанятъ). А споредъ това не бивало да оставятъ и работници до машината: не приличало да имъ позволятъ щото не престанно да ходятъ по *парадната* стѣлба; но най вече не можеле да са допуснатъ жѣпчестите коделета (чаркове) или тешките бутала; отъ тѣхниятъ екъ и гѣрмене може да заболи глава, а той самъ спавалъ въ най-ближната стая, щото и най-малкиятъ хлопотъ пѣма да го остави на мира. Това като каза милионериятъ наведе имъ глава, като на присмивъ, здрависа ги и си отиде.

Едва сега нашите учени познале себе си за побѣдени. Тие са явиле да обадатъ съ гордостъ за своето изна-мѣрване, по и тука вмѣсто да вѣс-тѣржествуватъ, отговорило имъ са за нови искания, още по нехелити отъ колкото пѣрвите. Тогава било вече сѣ-ща подигравка. Тие са вече приготви-ле да си отидатъ, и заклѣли са, че пи-кога пѣма да оставатъ на патѣн-каниятъ съ жѣлтици дрѣвникъ (болванъ), да са обхожда така презрително съ науката; но въ това време добрата магѣосница, покровителка на учените, преминувала оттамъ. Тя като разбра-ла каква е работата, подигнала си магѣосната тоѣшка и едно мапичко момиченце облѣчено въ дрисале са испрѣчило по сръдѣ вѣсчудениятъ сборъ отъ учени. И, безъ да имъ не-даде време да са сѣзематъ, измѣкна-ло изподъ сѣдраната си дрѣха едно

малко топчесто пѣщо, голѣмо колкото юмрукѣтъ му, отъ което излѣзле много трѣбички (масурчета) по сичкиѣ посоки.

— Вижте, имъ казало то, ето ма-шината която ще да пригоди на ва-шиятъ богаташъ.

Наумѣте си едно малко мешле безъ никаква дупка, малко врѣхлесто на е-диниятъ край, и раздѣлено на двѣ по-ловины, като че има една преградка, която преминува изъ вѣтрѣ отъ горѣ до долу: ето какво пѣщо било въ рѣцѣте на момиченцето. Отъ сѣкоя по-ловина излазяло по една широка трѣба, що са раздѣляла на безбройно множест-во малки трѣбички; двѣте широки трѣ-би биле сѣденени пакъ съ пѣщо катъ мешлета или духала, камъ които са про-такала друга широка трѣба, се като горнята. И трите тие мешлета ту са раз-широчавале, ту са свивале, и като глѣ-дале бѣзшумното движение на тая чудна машина, изъ която страпите биле испѣвапи прозрачни по волята на до-брата магѣосница, ученото сѣбрание са увѣрило, че това изнамѣрване ще да пригоди на сичките нехелити же-лания на ревнивиятъ богаташъ. Казахъ, че сичкото това са движило въ едно време; но нека да захванеме отъ краятъ.

Правата половина съ своето мешле представляла пѣрвиятъ извлакъ (сму-кало), що вѣскачва сѣщевременно вода отъ водната гпила и изподъ канели-те. Вѣзможно било да са различатъ и двѣте системи на трѣбичките, които са сѣединяватъ при влазянето си по малкото мешле. Когато са разшироча-вало, то въ него оставало празно про-странство, което той часъ са напѣлняло съ мокротата отъ трѣбичките, що са сѣединявале съ него (не питайте сега какъ и защо, азъ на скоро ще ви ра-зесна сичко това). А когато мешлето са свивало, вѣтрѣшната мокрота не мо-жела вече да са повѣрне назадъ по при-чина на твѣрдѣ простата и остро-умната направа, която трѣба да са по-ясни особно.

Вратата на вашата стая са отваря извѣтрѣ, и стига да я блѣснете по ра-

мото си: тя ще да са отвори и вие ще да влезете безъ никаква мжка; но като влизате опитайте са да я бутнете пакъ изново съ ржка, за да са отвори на вжнъ, по това сега не ще можите да направите, защото вратата са не отваря камъ нея страна. Сѣ това ставало и съ мешлето.

Вратата на тржбата са отваряла само на вжтръ и мешлето, като са свива, карало мокротата да влезе въ по голѣмото отдѣление. Тука са вършило се сжщото: разшироченното мешле са свивало изново, и мокротата, като не намира пжтъ да са повърне назадъ; ще не ще, трѣбало да върви по тржбата, която води камъ щернята на водухътъ, дѣто изчезвалъ да работи вториятъ извлакъ на лѣвото отдѣление. Мешлето приемало водата и сѣ по-тоя начинъ я отправяло въ по-големата половина, която отъ своя страна я испжждала въ широката тржба, що я разносяла по цѣлата кжща. Сичко що остава да пригоди на потребите, вржща са пакъ камъ десниятъ извлакъ и. т. н.

Както видите, сичкиятъ механизъмъ билъ основанъ на двѣ твърдѣ прости нѣща: двѣ вратички, които са отварятъ само камъ една страна, на жилата ципица, що са ту разширочавала, ту свивала. Твърде са слисвалъ човѣкъ да глѣда тоя мешлець, който работи тжй просто, когато толкова хора които са голѣмиле съ знанието си от-казале са да разрешатъ подобна задача. Тая машинка не правяла никакъ въ шумъ. Трѣбвало да си тури човѣкъ ржката върху ѝ, та да познае работи ли Тя. Миллионеринътъ можалъ да спи до нея безъ никакво стржсване.

— Колко искашъ ти за това нѣщо? попитале учените малкото това сиромашко момиченце. Не бойса и кажи цѣната му, тя ще да ти са плати колкото искашъ.

— Азъ не мога да ви продамъ това, отговорило момиченцето, защото и мене е твърдѣ потрѣбно: това е моето сжрце. Вие го видѣхте; сега,

ако можете, направете такава машина. Слѣдъ тия думи то са изгубило.

Приказватъ, че ужъ инженеринътъ, който предложилъ описаниятъ планъ, искалъ непременно да са збждне неговата мисалъ и направилъ подобна машина отъ каучукъ и желѣзни тржиби, щото да са движи чрѣзъ електричеството. Но историята премжлчава за сполуката на неговото предприятие и питането за това, можели най-богатиятъ човѣкъ на свѣтътъ съ помощта на най-прочутите учени, да си направи искусственното маничко чудо, що е Богъ далъ даромъ на сѣкое бѣдно момиченце, още за джлго време ще бжде неразрѣшено.

(Продължава са).

Г Л А В Ч О.

IX

Щомъ премина пладне, то бѣха изпроводени по двама цигане цигуларе въ кжщата на кумътъ ина побашимете да доведатъ гостите. Ето ги че идатъ. По дворътъ на Пановата кжща бѣха направени сѣнници, подъ които са намираха приготвени нѣколко трапези. Сватовете са нарѣдиха. Както сѣкаде, така и тука на главното мѣсто сѣдна кумътъ щасливите баща, които женѣха дѣцата си. Трѣба да ви кажа и това, че въ нашиятъ градецъ младоженецътъ бѣше джлженъ да ходи нарѣдъ и да гощава сичките сватове и свахи съ ракийка изъ такава една чашица, на която опашките съ двѣ петлиовски глави. Тржгна и Глачво да испжлни стариятъ обичай. Най-напредъ той дойде предъ кумътъ, поклони му са низко и подаде му чашката. Кумътъ я зема, благослови младоженецътъ, поухили са малко, испи ракията и подаде чашката назадъ. Дѣверътъ, който носѣше слѣдъ младоженецътъ единъ доволно голѣмъ оловенъ ибрикъ съ ракия, наля втората чашка, която бѣше подадена на невѣстиниятъ баща. Стариятъ и кроткиятъ човѣчець зема чашката, поглѣда на зетътъ си нѣжно и приятно, благослови го и испи ракията.

Рѣда бѣше да пие Пано. Главчо му подаде чашката и поклони му са. „Кланай са по-низко,“ каза Пано и погледна синѣтъ си не твърде родителски. Главчо са поклони изново и прострѣ ръката си. — „Кланай са по-низко ти казвамъ, повтори Пано. — Ти си длъженъ да ми са поклонишъ до земата седемдесетъ и седемъ пѣти и да ма помодишъ да та проста за старите грѣхове. Ти и самъ вече знаешъ, че тие грѣхове сж твърде тѣжки. Кланай са!“ Главчовото лице рухна, като огръбъ, и той навѣде главата си. — „Щѣшъ ли да ми са поклонишъ седемдесетъ и седемъ пѣти или не?“ попита бащата още веднашъ. — „Поклони му са; помоли му са да та прости; цѣлуни му ръката и помоли го да та благослови,“ шепнѣха Главчовите приятели и дѣвере. — „Испѣлни волята на баща си,“ казаха нѣколко старци.

— „Кланай са и цѣлувай ръка,“ каза кумѣтъ. — „Ако ми са поклони, като на попѣ, седемдесетъ и седемъ пѣти и да ми цѣлува ръка, то ща да го проста и ща да му дамъ половината отъ имането си; а ако ми са не поклони, ако не каже предъ сичките сватове, че е кривъ и че прилича на уйча си Ненча, то ща да му покажа кой е неговиятъ баща,“ каза бащата и очите му са надѣха съ кръвъ. — „Поклони му са, синко!“ каза бащата на певѣстата. Главчо подигна главата си, погледна на сватове храбро и съ достоинство и проговори: „Азъ не сжмъ кривъ ни предъ бога, ни предъ хората, ни предъ баща си. Само грѣшните искатъ прощение отъ свѣтните.“ Азъ погледнахъ камъ говорилцата, и предъ мене са исправи онзи сжщи Главчо, който преди тринайсетъ години са препираше съ учителѣтъ ни и обвиняване го за неговите безразсѣдства. Сжщиятъ погледъ, сжщите бърчуле на челото, сжщото виражение на лицето, сжщата ядовита подсмивка подъ долната усна!... — „Ти си заборавилъ какво казва петята заповѣдъ,“ каза единъ отъ попове, който са считаше за ученъ човѣкъ и който обича-

ше да бѣде мерудия въ сѣка чорба. —

„Азъ сѣкога сжмъ ималъ отвращение камъ катихизисѣтъ и камъ оние правоучители, които проповѣдатъ едно, а праватъ друго,“ каза Главчо и лицето му доби странно виражение. Между сватове произлѣзе голѣмо волнение. Едни обвиняваха Главча, а други баща му. — „Непокорните сивове никога не прокопцватъ,“ говорѣха старите хора. — „Тоя Пано е изгубилъ и послѣдната капка отъ умѣтъ си, говорѣха младите. — Намѣрилъ е време да са кара съ синѣтъ си!“ Пано стана отъ мѣстото си, погледна камъ синѣтъ си кръвпшики и проговори съ голѣма яростъ: „Поклони ми са седемдесетъ и седемъ пѣти, дорде не е станало късно. — „Азъ не сжмъ дѣте,“ ... отговори Главчо. — Иди ти до дяволе и съ своето имане, и съ своите благословения! Мене нищо не трѣба. Азъ сжмъ дошѣлъ въ къщата ти не за твоята любовъ, а за майка си. Ако ти да би билъ човѣкъ, то не би ма накаралъ да побѣгна изъ къщата ти и не би довѣлъ майка ми до тоя халъ... Азъ са не боя... Сичките твои проклятия ще да паднатъ на твоята собствена глава. Ако има господъ, то той види кой е кривъ и кой е правъ.“

— „Мжлчи, кучешки сине!“ извика Пано и на устата му са показа пѣна... Изведнашъ!... Не премина нито една секунда, а той сѣдна изново на своето мѣсто и лицето му са покри съ предсмъртна блѣдност. — „Азъ... Ела, синко! Не мога... умирамъ,“ говореше Пано и скърцаше зѣбите си. „Ела да та благослова,“ проговори той най послѣ твърдо и испушна душата си. Главчо отиде въ оборѣтъ, извѣде копете си, зема невѣстата си и остази тугакси градѣтъ ни.

— „И такавъ инатъ не сжмъ виждалъ, казваше единъ отъ нашите чорбаджие. — Единѣтъ умре отъ зло, а другиятъ остави тѣлото на баща си и побѣгна!“

— „Крушата не пада далечъ отъ корѣнѣтъ си,“ казваше единъ отъ попове.

— „Расказватъ, че имането на по-

койниятъ ще да остане на училището“, говореше учителят.

— „Когато Главчо испроводи хора да завѣдатъ майка му при него, то той имъ рѣкалъ да кажатъ на чорбаджите, че сичкото му бащино имане ще да остане на училището и на старата черкова,“ рече учениятъ попъ.

— „Грѣшните хора сж обязани да праватъ милостиня,“ рече духовникътъ.

— „А азъ чухъ, че на черковата не е оставилъ нищо,“ каза учителятъ.

— „Ако е така, то грѣхове му нѣма да са опростатъ,“ отговори духовникътъ.

ИЗЪ ЕСТЕСТВЕНАТА ИСТОРИЯ.

Здравето на човѣкътъ зависи така сжщо и отъ неговиятъ животъ, т. е. отъ неговите занятия. Кръвта изисква постоянно движение. Ако единъ човѣкъ сѣди постоянно на едно мѣсто и не прави никакви движения, то това има твърде лошаво влияние на кръвта му. Оние хора, които сж принудени да сѣдятъ по цѣль день на едно мѣсто, трѣба да правятъ тѣлесни движения, т. е. да сѣкагъ дърва, да пренасятъ тяжести и др. Тие занятия за четвъртина часъ ще да имъ принесатъ по-голяма полза, нежели двухчасовата расходка. Движенията помагатъ и на оние болни хора, които страдаятъ отъ малокръвие, отъ слабостъ, отъ охтика и др. Ето защо оние хора, които са намиратъ повече въ движение или които са занимаватъ съ тѣлесна работа, сж много по-здрави и по-силни, нежели оние, които сѣдатъ по цѣль день наведени на едно мѣсто. Папучицете, шивачете, писарете, часовникарете и др. твърде рѣдко биватъ здрави. Отъ оная минута, отъ когато човѣчеството сизнаирило различни орждия за своите нужди, хората сж захванале постепенно да ставатъ по-слаби, по-болни и по-недѣлговѣчни. Не сжествува вече никакво сжмнѣние, че дивите сж по-силни тѣлесно отъ европейците. Така, наиримѣръ, индиецътъ е въ сжстояние да носи такава тежестъ, която европейецътъ не може нито да повдигне. Нѣкои индийски скороходи преминуватъ по-вече отъ 12-часово разстояние за единъ день.

Нѣкои гонатъ пѣши зебрите, настигатъ ги и колатъ ги въ гората. И така, зебарътъ, който бѣга като нашиятъ елень, не може да убѣгне отъ преслѣдованието на човѣкътъ! Оние диваци, които живѣятъ по откритите полета, видатъ по-добре и по-далечъ отъ европейците. Разбира са, че ако тѣлото е силно, то и болѣстите не могатъ да иматъ силно влияние на здравето. Дивите пренасятъ своите болѣсти много по-юнашки. Ние, които имаме и медицина и докторе, намѣсто да са вардиме отъ болѣстите, намѣсто да живѣеме малко по-естествено и намѣсто да отстраняваме причините на болѣстята, имаме голѣма наклонность да са полѣчиме. А знаете ли какви послѣдствия биватъ отъ нашите лѣчения и отъ докторските лѣкове? Онии човѣкъ, който са е излѣчилъ, безъ никакво сжмнѣние, ще да бжде здравъ, но той нѣма вече толкова жизненни сили, колкото е ималъ преди лѣчението си. Ние смѣло можемъ да кажемъ, че сѣко едно нѣщо, което са внася въ тѣлото безъ неговата потребность или противъ волята на организмътъ, е вредително. Но въ животътъ са случва и друго. Множество личности, които сж са разболѣле вече, не желаятъ да са лѣчатъ, и, чрезъ своята невнимателность или чрезъ своятъ лжжовенъ срамъ, оставятъ болѣстята да са развие до най-крайните предѣли. А какво бива послѣ това? — Болниятъ довежда себѣ си до оние граници, щото сѣко едно лѣчение става за него бесполезно. Изъ сичкото това вие видите довольно ясно, че сѣки човѣкъ трѣба да варди здравето си, а ако това здраве са е поколебало вече, то трѣба да са лѣчи. Освѣнъ това, у сичките народи сжществуватъ вредителни моди. Нашите майки стискатъ на дѣцата си главите, тѣлятъ имъ носовете, стѣгатъ ги въ постилци и пр. Въ Россія едно време е сжществовалъ обичай да тѣлятъ на момичетата ушите, както днесъ почти сичките народи иматъ обичай да ги провалатъ и да имъ окачатъ обичи. Това са счита за красота... Така сжщо въ цѣла Европа сжествува обичай да си стѣгатъ крѣстовете и да си повдигатъ нагоре гърдите... А ние знаеме, че когато стѣгатъ на дѣтето ребрата, то тие растатъ лошаво, прилѣпватъ са едно до друго и ставатъ неподвижни. Ето защо на тѣлото трѣба да са даде пълна свобода да са раз-

вива. Когато човѣкътъ дѣха, то ребрата му са повдигатъ, бѣлиятъ му дробъ са разширява и въ него влиза голѣмо количество чистъ въздухъ. Тоя обичай да стѣгатъ крѣстовете си е много по-вредителенъ, нежели китайското обикновение да стѣгатъ на дѣцата краката. По-тая причиним краката на китайките ставатъ до толкова малки, щото приличатъ на конско копито. Китайката никога не може да ходи правилно. Разбира се, че съ тие вредителни моди са занимаватъ само богатите и чиновниците. Да поговориме сега за способностите на човѣкътъ. Човѣкътъ работи най-много съ ръцете си, слѣдователно тоя неговъ органъ са е развилъ до такава степенъ, щото той може да приготви съ него най-тънките издѣлѣния и най-искусните предмети, като напримѣръ, различни картини, сѣкакви шарени и пр. Въ това сѣщо време маймуните не само че не могатъ да направатъ нищо подобно, но още не умѣтъ нито да си разгиватъ, нито да си сгиватъ пѣрстите отдѣлно, и ръцете имъ служатъ само за лазене. Краката на маймуната така сѣщо ѝ служатъ за лазене и сѣвѣршено приличатъ на ръцете ѝ. У човѣкътъ ръцете сѣ назначени за работа и за хващане, а краката за ходене. Различieto, което съществува между ръцете и краката на човѣкътъ, е твърде голѣмо. Но биватъ случаи, когато и човѣкътъ употребява краката си намѣсто ръце. Така, напримѣръ, множество безръчки хора работатъ съ краката си такива искусни работи, които мнозина отъ насъ не би направили нито съ ръцете си. Единъ безръчки човѣкъ е писалъ съ краката си доволно искусни картини. Единъ руски писателъ говори, че на Кавказъ преди малко време е живѣлъ такавъ безръчки човѣкъ, който е употребявалъ дѣсниятъ си кракъ за сѣка една работа. Когато сѣдалъ на трапезата, то изувалъ дѣсниятъ си кракъ, земавъ лъжицата и ѣлъ доволно бързо. Той даже са и крѣстилъ съ кракътъ си. Второто орѣдче, което му е помогало въ сѣко едно отношение, сѣ биле жѣбите. Съ жѣбите си той е можѣлъ да управлява три коня. Но краката ни принасятъ и морална полза. Ако човѣкътъ да не би ималъ подобни крака, то не би можѣлъ да ходи правъ и неговите душевни способности не би могли да са развиатъ. Въ сѣко едно отношение човѣкътъ стои

по-високо отъ сичките други животни подъ ясното небе. Да земеме, за примѣръ, зрѣнието. На голѣмо разстояние пилците видатъ много по-далече отъ човѣкътъ; но човѣкътъ е измислилъ пусули, т. е. такива очи, които броятъ даже и звѣздите, и такавъ микроскопъ, съ помощта на когото може да разглѣда и най-ситните животинченца. Освѣтъ това, може ли пилето да чете и да са учи? Ако кучето, у което обонянието е развито твърде много, и да подушва оная меризма, която ние не можеме да забѣлѣжиме; но може ли то да различи сичките оные меризми, които различава човѣкътъ, т. е. способно ли е то да мерише цвѣтата и да са наслаждава отъ това? Рибите почти нѣматъ вкусъ; у птиците езикътъ е хръщеватъ и нѣма смукалки и за това и тѣхниятъ вкусъ не е развитъ; у добитакътъ е той развитъ малко повече; но у човѣкътъ тѣжкостта на вкусътъ до стига до голѣма степенъ, защото човѣкътъ употребява разнообразно и искусствено приготвена храна. Осѣзанието е развито у човѣкътъ много повече, нежели у животните; у него не само ръцете, но и сичката кожа усѣща различни ощущения; а сичкото това бива отъ туй, че у човѣкътъ кожата има малко или сѣвѣтъ нѣма косми. Ако осѣзанието прави слонътъ едно отъ най-разумните животни, то човѣкътъ, който има и множество други осѣщания, трѣба да са тури на най-високата степенъ. Слухътъ у животните така сѣщо е много по-неразвитъ отъ човѣческиятъ. Нѣкои животни сѣ способни да разпознаватъ нѣкои звукове, но ни едно отъ тѣхъ не може да улови онова разнообразие на оные звукове, които разбира само човѣкътъ. Даже и славѣятъ не умѣе да са наслаждава отъ музиката. Но има и друго. Ние знаеме, че само човѣкътъ има даръ да са развива и да са усѣвѣршенствува, а това е твърде ягка стѣна, която го отдѣля отъ животните...

Но най-главното превѣсходство на човѣкътъ са заключава въ неговиятъ мозакъ и въ устройството на неговата глава. Ако да не би биле тие превѣсходства, то човѣкътъ не би ималъ такава разумность. Както главениятъ, така и гърбияшкиятъ мозакъ иматъ бѣти мозгави нишчици, т. е. мозгави нерви, които преминуватъ по сичкото тѣло. Ако прерѣжеме нервите на кракътъ, то тие нѣма

вече да чувствуватъ никакви болове и не ще могатъ вече да ходатъ. И така, отъ нервите зависатъ чувствованията и движенията. Разказватъ, че когато са случало дошаво време, то у единъ безноги солдатинъ болѣлъ дървенииятъ кракъ. Разбира са, че у него е болѣло не дървото, а мозакътъ чрезъ посредничеството на нервътъ. А болѣлъ го е тоя сжщи нервъ, който едно време е слазѣлъ до стѣпалото, слѣдователно на старецътъ са е само чинѣло, че го боли дървото. Ако нервите преминуватъ камъ мишниците, то тие чувствуватъ по-малко, а вдигатъ повече; а ако тие преминуватъ камъ кожата, то вдигатъ по-малко, а чувствуватъ повече. И така, нервите биватъ или движающи или чувствующи. И едините и другите са намиратъ въ взаимна свързка между себѣ си. Така, напримѣръ, ако човѣкътъ бѣде уплашенъ отъ нѣщо, то изведнашъ почервениява или поблѣднява, лицето му са измѣнява окончателно, ржцете му са простиратъ, чегато тжрсатъ защита, кожата му са наѣжваи сичкото тѣло захваща да трѣпере. Разбира са, че мисалта не е участвувала ни най-малко въ това движение, защото човѣкътъ не е ималъ време нито да помисли, слѣдователно това движение е неволно, безсжзнателно и произлѣзло отъ това, че чувствующите нерви са намиратъ въ тѣсна свързка съ движаущите. Неволните движения доволно чѣсто биватъ по-разумни отъ сжзнателните. Така, напримѣръ, лунатикътъ (sompnambule) въ времето на сжнѣтъ си може да лази твжрде искусно по покривите на къщята и да са катери по дърветата, а когато са пробуди, той изгубва своята способностъ и падна. Така сжщо пияните доволно чѣсто праватъ такива дѣла, които не би направили въ трѣзвенно сжстояние. Сжщото бива и въ худите или съ сумашедшите. Тие неволни движения на пияниятъ произхождатъ отъ оная свързка, която сжществува между чувствующите и дѣйствующите нерви само за това, защото човѣкътъ е привикналъ при извѣстни впечатления да прави извѣстни движения. Тоя навикъ е образовалъ свързката на чувствителните нерви съ движаущите. Силата на тие навиди са види по нѣкой пжтъ твжрде заблѣжително. Така, напримѣръ, единъ готвачъ (ахчия), който падналъ отъ значителна висота на темето си, лѣжалъ въ болницата и намиралъ са въ безчувствено сжстояние. Единъ денъ, часътъ

по единъ, когато обикновенно тжлчатъ кюфета, той станалъ отъ постѣлята си, земалъ два ножа и захваналъ да тжлче. Сжщото бива и съ много умирающи. Когато сжзнанието ги остави сжвжршено, тие праватъ съ ржцете си такива движения, каквито сж правила презъ животътъ си.

(Свжршва са).

ЕДИНЪ ПОГЛѢДЪ ВЪРХУ НАШИТЕ УЧИЛИЩА.

До колкого ни е познато отъ нѣкои дописки и дѣто глѣдаме очевидно около училищата въ нашеенско, не отговарятъ на своето назначение — пикакъ не престѣпватъ напредъ. Отредиватъ са ушѣ училищни настоятели, но тие настоятели твжрдѣ малко са погрижватъ за джлжностите си, що имъ са налагатъ отъ обществото; отъ многото имъ работа ли е, или отъ небрежение, тие и не стѣпватъ въ училището. а оставятъ сичко на учителите, които трѣба да отиватъ на краката имъ, колчемъ стане нужда за нѣщо. Ако бждатъ нѣкои учители отъ добросжвѣтните, тие щатъ да си глѣдатъ работата и ще са подканятъ отъ само себе си, ако ли не, то и учението надѣцата е самъ-тамъ, колкого да са каже. че отиватъ въ училището.

Да оставиме друго на страна и да попитае училищните настоятели: като са грижи сѣки богатъ и сиромашъ най-напредъ да си приготви отъ есенъ потрѣбните джрва за зимовище, да ли и тие пматъ на умътъ си да напвжтъ това приготвяние и за училищата? Не знаеме. Но както са научваме презъ тая вжрда зима на много градове и села дѣцата сж избѣгаде отъ училището, по причина отъ пѣмане джрва, и не могатъ да треператъ целиятъ божки демъ на студѣтъ; а неидѣ си, казватъ, сжвсѣмъ са затворило училището. Не може единъ ученикъ да чете и пише съ примржзнале ржце, и крака? Това е доста да покаже колко нашите общинаре и главатаре са грижатъ за народното ни просвѣщение и какво имъ е желанието за напредокътъ на училищата ни.

Когато градските училища са оставятъ тжй въ небрежение, то кажете ми, молимъ ви, какво ще бжде съ селските? Седепи-

нѣтъ малко е разбралъ за нуждата отъ учението, нито го е еиѣ ако са не учи дѣтето му: змие той ще да му намѣри каква годѣ работа около добитакѣтъ, и едвамъ чака да са запролети, та да излѣзе на оранъ и коначъ. Но, както сме казали много пѣти, тая грижа трѣба да има градската община и мѣстниятъ епархаленъ свѣтъ, наедно съ Владиката.

Тукъ си научаваме преминалите години, когато върлувахъ въ нашенско фенерските деспоти, които и не надниквахъ въ училищата, а глѣдаха си кеѣтъ, Тѣхната грижа бѣше не да са просвѣщава бѣлгарскиятъ народъ, а да го затъняватъ умствено и да го оставятъ въ суевѣрията и въ заблуждение, съ цѣлъ да са ползватъ отъ нашето невѣжество, що имъ способствуваше за тѣхното добруване: защото знаяха твърде добръ, че ако Бѣлгарете си отворятъ очите, да познаятъ себѣ си, то не щатъ да могатъ да ги доятъ като кротки овци.

Когато единъ владика излизаше да обиколи своята епархия, то ще да повлѣче подирѣ си една толпа бѣломорски гърци, гладници, сподиренъ отъ 10—20 селски попове, и напредъ върви обржжениятъ му гавазинъ: а по-испреди ще да обадятъ, че владиката иде, та да му излязатъ мало годѣмо на срѣща. А въ което село ще да иде, тамъ става преди една нѣделя приготвление за севѣжмозното му добро дочакване. Въ престѣдиването му неговите на около подлизници щатъ да питатъ и распитватъ, кой са е ужениаъ, кой е умрелъ и платено ли му е живото и умрѣлото*); ще отслужи въ черква, оттамъ ще отчита по гробищата и ще да трѣгне по къщето да прави водосвѣтъ. А сичкото е за пари и нищо друго! какъвъ имъ е поцѣтъ и учителѣтъ, или иматъ ли училище, за това нема ни дума.

Но честити сме биле, и Господъ ни отѣтврва вече отъ тие съ овча кожа облечени вѣлци; сега си имаме наши народни пастири, отъ които са очаква сичко добро и полезно за народѣтъ, особено за у-

чилищата, въ техните жиди тече колко да-е бѣлгарска кръвъ, и тие нѣма да забураватъ, че народѣтъ има впорени поглѣдите си камъ тѣхъ и на тѣхната грижа вжзслания сичките свои благи надѣжди за въ бѣдѣще.

При сичко това намъ са чини, че не трѣба да оставиме сичкиятъ товаръ върху гърба на владичите, но и ние да са погрижваме за себе си. Инакъ нашите народни работи, нашите училища се тѣжатъ да върватъ разнебитено, и никога нѣма да са управятъ. Но ние са отдалечихме отъ предметѣтъ си.

Отъ сичките училища въ нашенско вждаме отличава днесъ бѣлгарткото народно училище въ Пловдивъ, дѣто и настоятели и учители еднакво и сговорно залѣгатъ за подобряването му; оттамъ са не чуе нищо неприятно за училища и учители, освѣтъ нѣкои частни оплаквания. „Кѣща безъ димъ не бива“, казва народната поговорка. — Вѣстниците слѣдватъ да са пѣлнятъ съ дописки и оправдания отъ Габрово върху тамкашниятъ училище, което толкова са похваляваше въ началото. Ние незнаеме вече и какво да кажемъ за такивато дълги и широки оправдания на габровското училищно настоятелство и на учителите имъ. За какво бѣха тие мѣлви? Само да са запразнятъ цѣли стѣлнове у вѣстниците и да ни слушатъ хората. „Прощавай куме, че п-лъ Генчо.“ Нѣма си приликата.

Въ Шуменъ горниятъ училище останало съ единъ учителъ за турскиятъ езикъ и единъ за бѣлгарскиятъ—тамамъ кодкото да не е затворено. Това скопосаха нашите шумнене съ женѣбата на една мома бѣлгарка, която бѣше пощъркляла да земе французинъ и най-сетнѣ са покатолича. По тая причина и нейниятъ братъ Д. Костандиновъ е уволненъ отъ учителската служба, а двамата познати учители, съ други 16 души младежи, стоятъ още затворени въ Русчукъ. Тѣй, за какво го и да е, ние палимъ, смѣдимъ, скарваме са по-между си, или пѣкъ отстрана доде да са испречи нѣкоя случка, че най-подиръ злото са стоваря върху училището. Дѣвическото училище въ тоя градъ било парѣдъ, освѣтъ дѣто линсвалъ францискиятъ е-

*) Помниме, че провадийско-мисевренскиятъ владика земаше по 50, 100 и до 200 гроша и ротошъ на расъ за умрелите и тогава даваше воля да са вѣнчаютъ младоженците. Тѣй бѣше и у варненската епархия.

зпък е (Д. Костандиновъ е придавалъ француский и на момчетата). Селскитѣ училища въ шюмненско сж отличаватъ нѣкакъ по наредбите си отъ другаде въ пашенско. Но и тука по нѣйде си има кривичко отъ учителите, които не умѣятъ какъ да засладатъ седенете щото да обикнатъ ученнето по-друго-яче.

Какво трябва да правятъ възпитателите, или учителите и родителите.

Сѣки възпитателъ трѣба да направи своите ученици, както гражданските, тѣй и моралните закони, спорѣдъ възрастта имъ, да разумяватъ, и привикнатъ да ги уважаватъ и исполняватъ. Съ законите, тѣй да кажеме, дѣцата трѣба да порасватъ. Сѣки тѣнико грѣши противъ порядокътъ и благосъстоянието на отечеството, който не узнава дѣцата съ тѣхъ, който ги не навиква на изпълнение. Не трѣба само умътъ да е развитъ, повече са иска сърце християнско — волята да е склучена камъ сѣко добро, честно, красно и благоправно. Дѣто владѣе образовано сърце надъ просвѣщенъ умъ, тамъ е истинска свобода. Дѣто има отечеството такива синове, тамъ има надѣжда за по-добро бѣдѣще.

Това обаче трѣба не само школата да извърши, но и родителскитѣ домъ. Школата има да продължи и повърши онова, което въ родителскитѣ домъ трѣба да са захване. Сѣко добро начало, сѣко добро впечатление трѣба отъ къщи да доносятъ дѣцата въ школата. За това сме длѣжни да кажеме: Майки! по-голъмо внимание камъ дѣцата си за първите имъ впечатления въ къщи, на улицата и т. н.; по-голъмо старание да ги привикнете на точностъ, послушностъ, искренностъ, скромностъ, и т. д., които сж нужни на дѣцата ви да бѣдѣтъ съ тѣхъ добродетелни, а безъ тѣхъ злочестни. Бѣдете слѣдователно въ потѣсно споразумѣние съ училищната дисциплина. Не подковавайте авторитетътъ на училището предъ дѣцата си, ако имъ желаете онова, за което сте ги тамъ проводиле.

Човѣкъ толкова става голѣмъ, кол-

кото познава *самъ себѣ си и силата си*. Научете човѣка да са познае истинно *каковъ е*, той самъ си ще знае тогава какавъ трѣба да бѣде.

Душата е частъ човѣческа, която заповѣда, а тѣлото, което слуша заповѣдите. Съ пакостенъ случай не трѣба никѣдѣ да са трѣгва, — трѣба слѣдователно тѣлото така да привикнеме, щото като образуваме душата, винаги да слуша заповѣдите ѝ.

Нѣма напредокъ, нѣма мораль въ онова училище, което родителите очернятъ предъ дѣцата си. Мѣстото си което сж избрале родителите за възпитание на дѣцата си, трѣба отъ сичко най-повече да обичатъ и съ уважение да говорятъ; трѣба да исполняватъ на дѣцата сичко, което е по заповѣдите на свѣстниятъ учителъ наложено; трѣба и най-малкото нерасположение камъ заповѣданието и учителскитѣ персонаръ да са скрива отъ дѣцата. Съ този начинъ са всадава въ сърцата на учениците онова уважение и любовь, що сж необходимо потребни за образованието имъ. Отъ тука слѣдва, че трѣба родителите по-чѣсто да са срѣцатъ съ учителите и обратно, пакъ взаимно да са споразумѣватъ върху учащите са въ сѣко отношение. Не заслужва ли такава честъ нѣкой учителъ, то трѣба безъ никакво бавяние да са отстрани отъ свѣтото мѣсто, ако е да са упазн чещьта на заведението, съ която сж свързани сичките добрини за учениците, а по-късно и на мѣстото.

*
**

Хазаелъ, синъ на халдейскитѣ свѣщенники билъ проведенъ отъ родителите си въ Персия, за да свърши своите науки и да са оознае съ тѣхните нрави и обичай. На момчето била дадена пълна свобода; но тайно неговото поведение било повѣрено на Серуаха, най-стариятъ отъ учителите.

Като дошелъ той въ Персия, намѣрилъ сичкото което го вжехицава и най-подиръ така са предалъ на угодиности, щото сквѣмъ забравилъ цѣльта си, за който билъ проведенъ.

Единъ день, когато са разхождазъ въ роскошните испахански градини, преминувал оттамъ въ пѣтничко об- лѣкло неговиятъ старъ учителъ Серу- ахъ, но като да го не познае учени- кѣтъ му.

Хазаялъ позналъ въ първи погледъ учителятъ си и попиталъ го: отъ ка- дѣ идете и на кадѣ отивате? Серу- ахъ отговорилъ: „не знамъ.“ Мома- кѣтъ Хазаялъ отговорилъ съ почудва- ние: какъ е възможно, оставилъ си домѣтъ, трѣгналъ си на пѣтъ, а да не знаешъ на кадѣ отивашъ? Серуахъ отго- ворилъ: забравихъ за кадѣто щяхъ да о- тида; ходя пасамъ пататѣкъ и който пѣтъ ми са види по-широкъ, по-приятенъ, изъ него трѣгвамъ. — А кадѣ може да та изведе та кова то скитане? „Не знаа, отговорилъ Серуахъ, а тебе малко да та е грижа дѣ ще ма изведе.“

Тогавъ Хазаялъ са обжрналъ камъ окръжающите го и рѣкалъ: „този мѣжъ бѣше мой учителъ и отличавахе са съ дълбокото си учение, а сега?.. Сега си е побжрналъ умѣтъ. Горкиятъ!

На тия думи Серуахъ сжквва то- варчинката си, сжблача врѣхната си пѣтническа дреха и казва: „Ти ду- машъ, Хазайле, че азъ сжмъ си побжр- калъ умѣтъ: да, като тебѣ! Дордѣто бѣхъ твой учителъ, напредваше въ пѣтътъ по който та управяхъ, но сега, когато азъ не мога да та имамъ подъ надзорѣтъ си въ кой пѣтъ си трѣг- налъ? Знаа, че моето незнание на пѣ- тътъ, кадѣ ма води, е твоего незнание, и сжжалението, което ти имашъ за ме- не, е сжжаление за тебѣ...“

Хазаялъ позна заблуждението си и трѣгна по пѣтътъ, на моралността и прилѣжанието, по който трѣбаше да достигне онова, за което бѣше до- шель.

*
* *

„Нѣмамъ време, бе г-не“, такавъ е отговорѣтъ, който твѣрдѣ мѣсто ще чуе човѣкъ оъь мнзина, особено ко- гато са относя работата до тѣхното образование — до развитието на умѣ- тъ и облагородяванието на сжрдето имъ.

Ако бждемъ искренни, трѣба да признаеме сѣки такѣвъ който с, че подобно извиняване никакъ си нѣма мѣстото и е за собственното му отъ день на день заблуждение и разврат- ностъ.

Истина, намъ ни липсва нѣщо въ този случай, но то не е времето, но доброто желание, добрата воля да са ползувате отъ него.

Времето може да са употрѣби съ една извжирѣдна и сжпоцѣйна мате- рия, отъ която искусните и енергиче- ски рѣцѣ много могат да са вжспол- зуватъ. Съ жалостъ трѣба да кажеме, че не знаеме да цѣнимъ времето, не зна- еме да са ползуваме всестранно. Мно- зина мислатъ, че е добръ преминалъ часѣтъ, деньтъ, педѣлята, мѣсецѣтъ, годината и животѣтъ си, като е отивалъ сутринъ на дюгенѣтъ си, продавалъ стока, пушилъ си тютунѣтъ и ве- черъ са врѣщалъ въ къщата си да си отпочине. Това е най-едно странно преминуване на времето и то води камъ лошави слѣдствия, които да из- брояваме ще бжде, сѣкаме, непотрѣб- но. Доволно е, мислимъ, да обжрнеме вниманието на сжотечественниците си и читателите си, сами да си зададѣ- тъ вопросы, какъ преминаха този- день, мѣсецѣтъ; какво са ползуваха умно и т. н.; съ една рѣчь да са раз- мислятъ какъ преминуватъ по голѣма- та си частъ отъ времето, като иматъ, прѣдвидъ какѣвъ трѣба да бжде човѣкъ въ днешныйото време.

Единъ списатель казва: понеже отъ сичките животни човѣкъ е сжтворенъ да глѣда божата природа, то ако ис- ка да са не чете въ рѣдѣтъ на ско- товете, които само въ земята глѣдатъ, трѣба да изучи, трѣба да разумѣва, да бжде вѣщъ и свѣсенъ за природ- ните елементи, закони и причини.

Насъ забикалятъ хиляди предмѣти, предъ очите ни ставатъ милиони яв- ления. Сѣко отъ тѣхъ си има свойст- вото, причината, законѣтъ по който той бива, а не инакъ. Нѣкои твѣрдѣ много могат да зачудятъ оногова, който само едностранно преминува вре-

мето си, при сичко, че твърдѣ лѣгко би разумѣлъ причините на онова, що го зачудва, ако бѣше само чель, размислилъ, посѣщавалъ сѣко предаване, щото ставатъ по читалищата. Сичко ако не на този лѣжовенъ свѣтъ, а то поне много истинни необходими за сѣкиго могатъ да са научатъ, само ако си има добра воля — желание да не умрѣме несвѣстни, като скотове. *Нечучениятъ*, то е вѣтха приказка, *малко различава отъ животното*. Трѣба ни слѣдователно наука, но какъ да са научиме като ушѣ „нѣмаме време?“

Пакъ ще да кажеме, че нѣмаме *воля* за това, а сѣ несвѣстиятъ си животъ преминуваме го напразно, като ни са вижда и много пѣти досадателно. Ако го употребявахме свѣстно, то са знае, че не бѣхме биле такива.

Единъ американецъ, за когото са сѣщамъ да сжмѣ чель нѣщо отъ неговата история, ето какво написалъ у своятъ дневникъ, що е държалъ:

„Понѣдѣльникъ. 18. Юлий. Станахъ преди зора. . . работихъ 7 часа въ ковачницата на баща си, прочетохъ 20 страници отъ Кювиера. Прочетохъ една глава отъ Св. Евангелие. Научихъ 5 стр. изъ Анатомията, а легнахъ си въ 4 часѣтъ.

„Вторникъ. Станахъ предъ зора. . . работихъ 7 часа въ ковачницата; прочетохъ 15 реда еврейски; 10 стр. отъ френски; научихъ имената на 15 звѣзди. Прочетохъ една глава отъ дѣянията на Св. апостоли; лѣгнахъ си въ 4 часѣтъ.“

Срѣда, четвъртъкъ и пр. Тѣй, тоя американецъ *Бурри*, роденъ въ 1791 г., съ добрата си воля да са образува, съ разумното расподѣление на часовете отъ времето си, а което е най-главното съ *точното изжъриване сѣки денъ*, той научи 6 езика основателно, стана образованъ мжжъ, написа нѣколко сжчинения и умрѣ въ 93 год. възраст.

Трѣба да забѣлѣжиме и това, че Бурри не бѣше сжвѣсѣмъ здравъ, по неговата равностъ и точностъ въ умѣ-

ренността го докараха до дълбока старостъ.

Да ли тоя примѣръ на Бурри не ще направи мнозина да са причервятъ за недостойното си извинение? Както щете, но азъ ще са срамувамъ отъ сѣбѣ си *даже* да река въ подобенъ случай „нѣмамъ време, бе г-не, бе байно.“

М. Д.

ЗА КАКЪ ДА СЕ НАВИКНУВАТЪ УЧЕНИЦИТЪ НА ПОСЛУШНОСТЪ.

Подробността, въ които ще да се пустана, като пиша това членче, може да се видятъ на нѣкои учители сжвѣсѣмъ малки, нѣ напомнявамъ имъ да ги не прѣзиратъ. Въ възпитаньето нѣма нищо ничтожно и мало-важно или неважно; и най-сетѣ да прѣдположимъ, че такивато напомняването малко полза докаруватъ, пакъ трѣбува да ни е на умъ, че много такива малки ползици, като са сбератъ наедно, ще да направятъ една голѣма.

Залавямъ се за решенъ на питаньето: какъ да навикнуваме ученицитъ на послушностъ.

Не ще, мисля, много подробности за да кажа, че послушността е първото нѣщо, което всѣки учителъ трѣбува да добие отъ учениците си. Тя е изворътъ на всѣка добродѣтель въ дѣтето, така какъто и приѣжаньето е изворъ на напрѣднуваньето въ всѣка наука. Само отъ послушността може да се роди доброто повѣденъе. Всѣки човѣкъ, прѣзъ животътъ си, трѣбува да се учи да се покорява на законътъ, на по-старитѣ си; а никой не навикнува на тая добродѣтель и да я обикне така добръ въ друго време, освѣнъ прѣзъ младостъта, когато тя е най-необходима.

Да бждеш посушенъ ще да се рече да вжршешъ бжрже и отъ сѣ сжрдце онова, що ти е законно заповѣдано, на макаръ ти би било и трудно за изжършване. Добриятъ учителъ трѣбува да настоява щото ученицитъ му да навикнатъ на това. Инакъ, твърдѣ чѣсто ще да се прѣнудѣва да ги со-вѣтува, да ги гжлчи, че и да ги наказува: това ще да причинява денгубенъе; сетѣ и учителътъ и ученицитъ ще да бждатъ всѣки часъ побжркани въ работитѣ си; тие не

ще да бъдат нито мирни, ни задоволни, а отъ това и ученъето въ такова училище ще да остава назадъ.

А за да навикнете ученицитѣ си на послушность, трѣбува да не имъ заповѣдвате нищо безпѣтно и да не ги трупате съ много зарѣчаванета и заповѣди. Многото заповѣди и забранения само стрескатъ и плашатъ дѣцата, заради това прѣди да заповѣдате или забраните нѣщо, трѣбува първо да се попитате: „това което забранямъ на ученикътъ полезно ли е, пѣтно ли е?“, и сѣгнѣ постъпвайте споредъ какъто умѣтъ ви отговори на тие питанета.

Никога не зарѣчвайте на ученицитѣ си нѣща, които тие мѣчно би извършили. Отъ такивато прѣкалени зарѣки се поражда зло. Дѣцата ставатъ вироглави — инатчи и зафащатъ да ви мразятъ, че сѣгнѣ, започева и никакъ да ги не е бѣя отъ вашитѣ съветуванета и глѣчки. Преди, прочее, да сте заповѣдали или забранили нѣщо, размислювайте какъ иде то за слушане и извършене.

Като ви се види нѣкое зарѣчуване, което сте приготвили да обадите на ученицитѣ, полезно, пѣтно и лесно извършимо, изговорете го ясно и опредѣленно, сериозно съ миренъ, но чивръстъ гласъ. На примѣръ: „Направи това!“ — „Остави онова!“ — „Стой миренъ!“

Имайте всѣкога на умѣтъ си, че никога не трѣбува да заповѣдвате съ сѣрдито лице или нѣкакъ съ глзотия, тѣй да кажа; и езикътъ и стоенъето ви въ тоя случай нека бѣде за угледъ.

Като вече сте заповѣдали нѣщо споредъ упѣтуванъето, що ви посочихъ, държете тая си заповѣдъ, и гледайте да се извършуватъ, до като стоятъ причинитѣ, които сѣ я прѣдизвикале. Защото ако си често мѣнявате волята, безъ никакво благословно побуждене, какъ можете да искате да ви слушатъ ученицитѣ съ повѣренъе? Щото са е веднажъ зарѣчало, него трѣбува да вършите, какъто вие, така и ученицитѣ ви точно, както законъ, до тогава, до като други причини и случаи, или самото ви размишлене не склонятъ да наредите инакъ.

Не ще да бѣде излишно по нѣкога и да си подновявате зарѣчката, за да не би нѣ-

какъ дѣцата, като лекоумни, да я забравятъ! „Да ви е на умѣтъ, че е забранено...“ — „Не забравяйте, че сѣмъ ви зарѣчалъ да...“ — безъ това дѣцата могатъ да се извиняватъ чѣсто (право или криво): „Азъ не знахъ; забравихъ“, и др. такива.

Гледайте добръ всѣкога, а особено изнай-напрѣдъ, да се вършатъ точно наредбитѣ ви. Мисалта: „Той не гледа направилъ ли сѣмъ, каквото ми е рекалъ“, вече дразни дѣцата да не слушатъ.

По нѣкога обаждайте на ученицитѣ си, особено на по голѣмитѣ, причинитѣ, що сѣ ви подбудиле да дадете тая или оная зарѣка. Казувамъ по нѣкога, защото неща да става, това всѣкога, понеже има случаи, въ които това би било и непѣтно и безпѣтно; рекохъ и на по-голѣмитѣ ученици, защото, колкото дѣцата сѣ помалки, толко по-много могатъ и по-трѣбуватъ тие да се ръководятъ съ послушность; а колкото сѣ по-голѣми и по-разумни, толко е по-мѣчно и по-неправедно да се иска отъ тѣхъ нѣма — безусловна послушность.

Като ви дойде нѣкой новъ ученикъ, първитѣ дѣне на негово ученичество употрѣбавайте да го научите на послушность. Вредително е злоупотрѣбенъето да се оставятъ новациитѣ совсѣмъ да правятъ щото щатъ прѣзъ 7-8 дена. „Това трѣбува, казуватъ нѣкои, за да имъ се познае нѣравнѣ; и за да имъ се улади школското наченуване, което е всѣкога тежко.“ Такива то придумки и начини на мислене сѣ твърдѣ лоши. Добриятъ школски редъ и ползата на самитѣ тие ученици иска, щото тутакси, отъ самиятъ оний часъ, да ги навикнуватъ да се обхождатъ споредъ показанитѣ наредби и закони.

Тие ми сѣ мислитъ за какъ да се навикнуватъ дѣцата на послушность. На когото тие се видятъ сѣвсѣмъ дребулийки, а може и безполезни, нека опита като ги приспособи въ училището, който ще и въ къщата си, резултатътъ на това приспособенъе ще да ги накара съ менѣ, да кажатъ менѣ, това що рекохъ при наченуванъето на това членче, т. е. че: въ въспитанъето нѣма нищо ничтожно и маловажно, или неважно, и че: малкитѣ ползици като се събератъ на едно ще да на-

праватъ поне една голѣма. До ж-
ти и за друго.

Руссе, 27. Февруария 1875.

Георгий А. Кърджиевъ.

ПРОСЯКЪ.

Поглѣдни! Старъ съмъ бѣлобрадъ

Съ побѣлела вечъ коса

Роденъ съмъ в'слазенъ Преславъ
градъ

До гробъ в'него да проса!

Дай! Нѣмамъ сила ни имотъ

Сладакъ гласъ да ти пѣя,

Орисанъ е моя животъ,

Знамъ съззи да лѣя!

Дай! дѣждъ спѣгъ и вѣтеръ трая

Душа ми пѣма пламникъ

Палати имамъ катъ в'рай

А азъ спѣ на голъ камакъ!

Влизо съмъ вечъ до пѣтний край

Дай! до катъ имамъ мѣжа

Че катъ влѣзна в'тѣсенъ сарай

Не ще простирамъ рѣка!

Око та глѣда тамъ горѣ.

Съ милость блаженъ ставашъ

И с'комаче хлѣбъ тукъ долъ

Богу на заемъ давашъ!

Тулча.

Карамфила С.

ОТВОРЕНО ПИСМО КЪМЪ Е- ДИНЪ БАЩА.

Любезний мой тѣйко!

Увѣренъ съмъ, че на мѣсто това ми съ
съззи облято писъмце, ти мене същій ча-
кашъ съ нетърпеніе. Мене горкій, кого още
отъ дѣтнство научи да носа тѣжакъ кри-
вакъ прѣдъ безбройното наше стадо. Че що
съмъ още видялъ, Тѣйко мой, що съмъ научилъ,
че мя тѣй безъ врѣме откъсвашъ отъ слад-
китѣ обятія на науката? Ти наистина не
си напоенъ никакъ, и кой знае да ли и же-
денъ, нѣ азъ, който осѣтихъ до сѣга сла-
достята, азъ който едвамъ можехъ до нинѣ
да растворя вратата на науката, трѣба ли,
Др. мой Тѣйко, да мя тѣй скоро викашъ на-
задъ! Както знамъ, че подиръ дѣнѣтъ ще
дойде нощта, тѣй знамъ, че веднашъ раз-
деленъ отъ милитѣ си другари, не ще ги

вече видя. Ахъ! Незнамъ ли, че съ говѣда-
та, на които ще мя направишъ водителъ азъ
ще ся изгубя вече отъ свѣта? Незнамъ ли,
че животътъ ми ще бѣде отъ по-мрачитѣ но-
щи повече мраченъ? Да ли въ срѣдъ без-
бройното стадо, което мислишъ да ми по-
вѣришъ, азъ ще ся веселя, и съ гласътъ на
кавала, ще забравя ученія свѣтъ? Щомъ си
припомня тѣзи си часове, въ които ся осѣ-
щамъ за най-благополученъ, щомъ поглѣдна
на около си, че сичко е вече събудено и
сѣки ся гордѣй съ ученіето, и като хвър-
ля единъ поглѣдъ на себѣ, не ще ли про-
клинамъ рожденія си часъ? Ахъ! знай, Тѣй-
ко мой! че това врѣме е за мене безценно.
Человѣкъ ще стана ако мя съжалишъ и мя ос-
тавишъ още една годинка въ туй училище, а не
въщъ и добитакъ, ако мя грабнешъ отъ се-
га. Неученій на тойзи свѣтъ е не достоенъ
да носи името человѣкъ. Той е катъ гнила
вошка, отъ която плодъ ся не чака. Нѣ пакъ
нерача тукъ, тѣйко! тебе кому си живота
дѣжа да ти нареча такавъ—Въ тѣхъ години
когато ти виде свѣтлината, вѣмаше училище,
вѣмаше тѣзи учени, кои то сега събуждатъ тѣй
лесно заспалитѣ глави. Не—ни най-малко ще
рача да ся унижа до толко. Нѣ което сега
азъ съ рѣще растворени и наколене, ако —
бѣхъ при вазе, щѣхъ да прося е това: „По-
търпи тѣйко! дай си сила още за една годи-
на, туй минутно време, и азъ ще бѣда го-
вътъ тогасъ да дойда при тебе!“

Ти си старъ—знамъ. Нѣ нѣмамъ ли по-го-
лѣмъ братъ, нѣмамъ ли чичо, които за те-
бе да работатъ? Защо да мя отдѣлишъ отъ
намѣреніята ми вече хлѣбъ; дохожданието ми,
(ако би да дойда) ще бѣда гласенъ и слѣпъ!

Не дѣй, тѣйко! Не дѣй, че грѣшишъ и
предъ Бога и прѣдъ хората. Остави назадъ
тая мисалъ, за мене отровна, и чакай съ ра-
достъ дѣнѣтъ въ който ще видишъ синатъ си,
не съ кордонъ на шія, нити съ висока капе-
ла, но съ здравъ умъ, и който ще да заздравя
бѣдущето на сънипаната ни колиба.

Ученолюбивиятъ ти синъ,

КОЙТО ТИ ЦАЛУВА ДѢСНИЦАТА.

*Горниятъ писмо съвѣстихме тѣй, как-
то си бѣше написано, безъ да измѣнимъ
нѣщо. Това писмо ние препорѣчваме
на нашите читатели, особено на о-*

ния бащи, които изваждатъ своите синове отъ училището едвамъ що обикнатъ учението и хванатъ да разбиратъ сладостта му; а съ това тѣ не правятъ друго, освѣнъ да ги ослѣпятъ душевно и да затпяватъ най-даровитите умове на младежите.

Б. Р.

Л Е Д Ъ Т Ъ.

Ледъ наричаме водата, кога замръзне и стане на твърдо тѣло. Тя добива това свойство, когато погодата (температурата) истине, и живакътъ въ термометра слѣзи подъ 0 (нулата) надоло.

Водата кога замръзне и стане на ледъ, уголѣмнява си обемътъ; за това и ледътъ — винаги бива по-легъкъ отъ водата.

Спорѣдъ дѣйствието на това уголѣмняване въ обемътъ на ледътъ много пѣти са случвало, щото желѣзни топове, напълнени и оставени на силенъ студъ, да замръзне водата въ тѣхъ, та сж са спуквале. Когато водата, която нахлѣтва въ пукотините на нѣкоя канара (скада) замръзне, то тя чудесно са прѣсва. Оттамъ е останало да са казва: „дърво и камакъ са пука отъ студъ“, а това значи, че зимата е твърдѣ люта.

Презъ зимата на 1740 г., която била твърдѣ дълга и люта, въ С. Петербургъ сжзидали единъ палатъ отъ ледъ, който е билъ 12 метра дълга, 6 широкъ и 7 високъ; направата била великолѣпна правилна. За сжзиданието му зехе буци ледъ, отъ рѣката Нева, що билъ 3 крака дебелъ, издѣлахе и извадиле доста чудни украшения и като ги намѣстиле поржисиле ги отъжнъ съ боядисана вода, която като замръзнала, кристализувала чудни форми въ видъ на сталокопите отъ различни цвѣтила. Направиле още и 6 топове и 2 хаванъ-топа съ колцата имъ заедно, цѣли цѣленички отъ ледъ; напълнили единътъ отъ тѣхъ съ 125 грами барутъ, едно калчищенно (ленено) калбо, чо подиръ него и едно жилѣзно гюлле. При опитътъ са намираше въ присѣствие сичката царска фамилия; щомъ поднахиле топътъ, гюллето отхвъркнало 25 разкраче на далечъ и пробило една джка отъ три прѣсте на дебелина; при това топътъ пакъ си останалъ здравъ и читавъ; ако и да не билъ по-дебелъ отъ 5 прѣсте.

Друго по-голѣмо чудо, направено съ ледъ е показалъ нѣкой си инглишки физикъ въ 1813. г. Той изрѣзалъ едно парче ледъ 3 метра тѣркалясто и въ видъ на лещено зѣрно; 15 сантиметра дебело. Слѣдъ това подложилъ го на сжичевите зари и можилъ да запали отъ два разкраче расстояние барутъ, книга и други нѣща, както що са запалва съ билюрено стѣкло. Твърдѣ чудно би било човѣку да повѣрва, че съ едно парченце ледъ можилъ да подпали една барутница.

Въ Сибиръ хората си турятъ джамове на прозорците отъ ледъ, и колкото топла да стане стаята ледътъ са не топи, защото вѣнкашниятъ студентъ вжздухъ ги задържа. Зимно време, сѣки отъ насъ знае, джамовете на стаята ни какъ са покриватъ съ ледъ отъжтрѣ, а не отъжнѣ; това става по причина, защото вжздухътъ въ стаята и е по-топалъ отъ вѣнкашниятъ и испуща пара, която са олѣня на джамовете, и, презъ нощно време, вжздухътъ, като истине въ стаята, парата са смржзва и става на чудни цвѣтища, които сж познати сѣкиму какъ ставатъ отъ студената зима.

Ч Е С Т Ъ Т А.

Човѣшката честь бива изобищо непостоянна и лесно — промѣнлива. Истина е, че тя са постигнува, а по нѣкой пѣтъ са и улавя, но пакъ не може да са свърже. За това човѣкъ тѣкмо когато си мисли да е достигналъ своето желание; да е вече честъта въ неговите ржцѣ, тогава тя презрително му са присмива думашецъ: „човѣче! наистина азъ сжмъ сега въ твоите ржцѣ, но до кога ща бжда твоя? Ти си ма уловилъ, но науми си, че не си ма свързалъ; азъ сжмъ изневерница! и за то често измамвамъ, и тѣкмо тогава, когато човѣкъ са не надѣва! но пакъ не сѣкиго, освѣнъ тогава, отъ когато и азъ са не причитамъ! Моята воля е да остана въ твоите ржцѣ, дордѣто видл, че ти умѣешъ какъ да постѣпвашъ съ мене. — Хората сж мой приятели и менъ е драго се съ тѣхъ да другарувамъ; защото инакъ моето назначение, безъ човѣците не струва нищо; моята слава и моето преимущество са показва посрѣдъ хората. Но пакъ азъ не сжмъ ничия собственостъ, и за това не мога да са оставя на тѣхъ да са располагатъ съ ме-

не по своята неприлична и незаконна воля. — Друго-яче азъ не помагамъ на моите приятели, освѣнъ когато тие сж разумни, правдолюбиви и добродѣтелни. Азъ презирамъ оние и често ги оставамъ, когато сж гордѣятъ съ моего приятелство и другите не причитатъ, като имъ са струва, че само тие могатъ да бждатъ участници на моего другаруване. — Азъ сжмъ отъ вѣка тѣрпелива и зато повече мога да другарувамъ само съ оние, които сж еднакво заслужиле.“

Р А З Н И.

Привърженостъ.

На едного краля са представилъ единъ, който искаше да му са препоръчи съ своята привърженостъ, и завчасъ почна разговорътъ си: „Дѣдо ми, баща ми и азъ изгинахме за ваше величество.“ — Твърдѣ добръ, отговорилъ кралятъ, но тука азъ нѣмамъ работа съ умрѣлите.

*** Единъ день Настрадаинъ ходжа отишелъ наедно съ жената си на рѣката да си ператъ ризите. Жената са заложи да пере, а той са скри задъ единъ трѣнъ и зе да вѣдрова нѣщо. Заведнажъ слега една врана и грабва сапунатъ, що бѣше на трѣвата близо до ризите, та хвъркна, а жената, като подплашена, извика: „Ахъ ходжайо! ела скоро, че враната грабна сапунатъ.“ — Мълчи жено, не викай! тя е по-черна отъ нашите ризи, за това ѝ трѣба повече сапунъ, отговорилъ ѝ ходжата мирно.

Какво правятъ американците за просвѣщеніето си.

Американците надминуваатъ твърде много у сичко другите народи по свѣтътъ; но при това още трѣба да знаемъ, че сж еднакво благодѣтели и за народните си работи, особено като бжде за общенародното имъ просвѣщение. Спорѣдъ извѣстieto на г. Кетона на 1873 год. нѣкой частни лица сж поклониле единъ за училища, други за библотеки една сума отъ 15,000,000 долари (нѣщо до 360,000,000 нашенски грошове). Сичките тие подарители не биле милионисти бодери; нѣкой си отъ тѣхъ сж отъ сръдния рѣжа тѣрговци. Единъ кафеджия на име Стефанъ Парсонъ въ Нью-Йоркъ е подарилъ 50,000 долари за по-

горнийото градско училище; нѣкой си бакалинъ Маркинндъ изъ Нью-Йоркъ подарилъ 30,000 долари за да са направи едно педагогическо училище въ градъ Принстонъ, Нью-Йорска държава. Месачузетскиятъ уневерситеи презъ 1873 год. е получилъ подаръци отъ 179,000 долара. Понататакъ са помѣнуватъ още 7 лица, които подарили около 700,000 долари, а други нѣкой и повече. Казва са още че и самите професори (учители) прилагатъ кой много, кой малко сѣ за сжщата цѣль, тѣй щото въ нѣколко страници на това извѣстие са обематъ само тѣхните имена. Английскиятъ природосчитателъ Тиндель, вжодушевленъ отъ тая щедростъ на подарителите, поклонява сичкиятъ си приходъ отъ публичните свои предания 15,520 долари на янското дружество. Сичките тие подаръци сж направени съ най-голъма тишина доброволно, безъ никакво си помжмуване, тѣй щото, до това извѣстие нѣкой не е знаилъ за тѣхъ. Сѣ презъ 1873 год. на Нью-Йорската научна дружина е поклоненъ единъ подаръкъ отъ 100,109 долари 1), а за името на подарителъ още са не знае и до сега. Тоя чуденъ примѣръ отъ родолюбие, наистина, не може да са намѣри никждѣ въ Европа.“

(„Школа“).

ДРЕБУЛИИ.

Преди нѣколко време дада са на единъ американецъ диплома, че сполучилъ да направи сѣкакви варели за преносанне на захаръ, на овощия, на брашно . . . Тѣзи варели сж направени отъ книга, но тие сж яжки и трайни, а въ сжщо време легки и много по-ефтини отъ дървените. Книгата, отъ която сж направени, е слама; така са оподзотворява сламата, която въ западните страни на Америка е много изобилна и служи по настоящему само за горѣне.

(„Вѣкъ“).

Спорѣдъ послѣдня една статистика на градъ Лондонъ пресмѣтнало са, че въ крайтъ на 1874 год. у тоя градъ имало 86,558 сиромаси, записани въ полицийската книга. Отъ тѣхъ 36,389 живѣятъ въ човѣколюбиви заведения за бѣдните, а дру-

1) Единъ доларъ, или по нашему рилъ, има 27 гр.

гите приематъ помощъ въ къщите си. Въ трите послѣдни години числото на сиромасите са умалило до 28,274. **

У насъ сиромашията наспорява се повече и повече, а пѣмаме си кой да са погрижи за една бѣдна челядь или за едного сиромаша. — Зимата много са успели и тадези. Отъ destiny дни насамъ снѣгътъ се привалива спорно и патрупа са, току-речи, до единъ аршинъ. Студътъ са умножава и топлофратъ бѣше слязалъ на 4 града подъ 0, а най-надирѣ, вчера 18. Февруария, Дунавътъ замръзна и пѣтници за Влашко и насамъ зеа да минуватъ по ледътъ. У махалите въ Русчукъ, казватъ, много сиромаси останале безъ дърва, а нѣкой си и болни, безъ да има кой да ги нагледа. Дървата не само че поскъпнаха: колата имъ до 60-70 гроша, но още са и не намиратъ, защото пѣтницата отврѣдомъ са затвориха и седените немогатъ да додаты у градътъ.

Нѣкой отъ еврейските пѣрвенци у града ни, като са сумяваде за своите сиромаси, настояеде да събератъ по мѣжду си волна помощъ около 70 турски лири, та накупили дърва, които и расподѣлили на бѣдни челеди; и още отврѣдили да имъ даватъ по 30 гр. на къща сѣкоя недѣля, дорде държи зимата. — Дѣ остава християнската добродѣтель у насъ? Нека си помислятъ нашите пѣрвенци и да са отговарятъ на това питаніе.

ПОКАНВАНІЕ.

За едно сговаряніе причинемъ за съставленіе едно Дѣвическо Училище въ Тутраканъ.

Почтении Господа! и Бащи!

Азъ съмъ Баща на двѣ дѣщери, които искамъ като сѣщъ и правъ Баща за Отхраненіето имъ да ся грижѣмъ, а тука като несѣществува никакво Заведеніе, то искамъ за Основаніе на такъво едно, сички ония Бащи да поканѣмъ, които иматъ дѣщери, които за да ся образуватъ както въ наукѣ, тѣй и въ къщовны и рѣкодѣлни работы, да ся донесе една дипломирана учителка, за да можемъ дѣцата си обществено и пообичаяти ни да отрханѣмъ.

Едвамъ можъ да повѣрвамъ какъ единъ баща мѣсячно нѣколко гроша да не пожертвува, за поддържаніето на учителката и покрываніето на кѣрижъ и пр.

За това азъ, като опытенъ човѣкъ, давамъ сѣвѣтваніето, какъ че това е само за ползъ и възвишеніе на образованіето до която стѣпень на свѣта стои, съ което ще подѣйствува постиганіето на това благодѣтелно Завѣденіе.

Сички народи и народности пребятъ за добра Отхранъ на дѣцата си, а защо *ни* въ Тутраканъ не. Азъ вѣрвамъ макаръ че тука сиромашко насѣленіе господарува, нѣ пакъ ся намиратъ мѣжѣе, които нѣколко гроша да пожертвуватъ — за сиромаси едно подпомаганіе (приносъ) да послужатъ.

Като ся основавамъ на благоприятната надѣжда, чизамъ на неизбройно количество записани за това благотворно намѣреніе.

Сговаряніето ще стане, откато ся събератъ подписите, въ Салона на Г-на Симсоновото Кафене.

Тутраканъ 1 Априлія 1875.

или за 23 Априлія „

Съ почетъ.

Іуліусъ Хабрмайеръ.

D. D. Агентинъ.

ОТГОВОРИ НА РЕДАКЦИЯТА.

Г-ну Н. Нв. Грозеву въ София. Писмата ви получихме. Сичко ще бѣде по вашето желаніе. Причината на закъснѣването 19 20 брой „Училище“ е злото време и спираето на пощите; зимата не беше играчка! Освѣтъ това „Училище“ минува прѣзъ вода, а до васъ — и прѣзъ море. За притурките сте прочели обреченото ни въ 19 брой.

Г-ну М. Добринову въ Прага. Проводеното ви прѣсхне и ви благодаримъ за сѣчувственото, що имате къмъ „Училище“. Вашето желаніе ще бѣде исполнено, току да сте живи и здрави да са върнете благополучни въ отечеството ни, което ви чака съ отворени обятия; то са нуждае отъ мнозина като васъ отлични младежи и добросѣвѣтни учители.

Послѣдний молимъ ония Г-да спомощници и настоятели на „Училище“, да ни пожелатъ баремъ при свършването на годината като побързѣтъ да ни внесатъ остатокътъ отъ спомоществованията, че на край време сбъркаме концето. Още два броя и „Училище“ сключава год. IV. До кога да чакаме?